

Σπάρτη
Αίθουσα Πνευματικού Κέντρου
3-6 Δεκεμβρίου 2009

ΕΒΔΟΜΟ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ
ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

Πρόγραμμα-περιλήψεις

Ελληνική Εταιρεία Κοινωνικής Ψυχολογίας
Κλάδος Κοινωνικής Ψυχολογίας της ΕΛ.Ψ.Ε.

Σπάρτη
Αίθουσα Πνευματικού Κέντρου
3-6 Δεκεμβρίου 2009

ΕΒΔΟΜΟ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ
ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

Οργανωτικοί φορείς

Ελληνική Εταιρεία Κοινωνικής Ψυχολογίας
Κλάδος Κοινωνικής Ψυχολογίας της Ελληνικής Ψυχολογικής Εταιρείας

Συνεργαζόμενος φορέας

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λακωνίας

Πρόεδρος

Στάμος Παπαστάμου

Επιστημονική Επιτροπή

Αντώνης Γαρδικιώτης
Μαρία Δικαίου
Αναστασία-Βαλεντίνη Ρήγα
Δέσποινα Σακκά
Αλεξάνδρα Χαντζή
Ξένια Χρυσόχου

Οργανωτική Επιτροπή

Παναγιώτης Κορδούτης
Άννα Μαντόγλου
Βασίλης Παυλόπουλος
Γεράσιμος Προδρομίτης

Επικοινωνία

<http://socpsy2009.pblogs.gr/>
vrvl0p@psych.uoa.gr <Βασίλης Παυλόπουλος>
gprod@panteion.gr <Γεράσιμος Προδρομίτης>

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΠΕΜΠΤΗ, 3 Δεκεμβρίου

17:00 – 18:00	Υποδοχή, εγγραφές
18:00 – 19:00	Έναρξη, χαιρετισμοί
19:00 – 20:30	Θεματική συνεδρία: ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΧΡΟΝΟΣ
20:30	Δεξίωση

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 4 Δεκεμβρίου

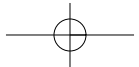
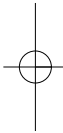
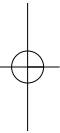
09:30 – 11:30	Θεματική συνεδρία: ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΕΣ
11:30 – 12:00	Διάλειμμα - καφές
12:00 – 14:00	Θεματική συνεδρία: ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ
14:00 – 17:30	Διακοπή εργασιών
17:30 – 19:30	Κύρια ομιλία: Στάμος Παπαστάμου

ΣΑΒΒΑΤΟ, 5 Δεκεμβρίου

09:30 – 11:30	Θεματική συνεδρία: ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ
11:30 – 12:00	Διάλειμμα - καφές
12:00 – 14:00	Θεματική συνεδρία: «ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ» ΑΞΙΕΣ
14:00 – 18:00	Διακοπή εργασιών
18:00 – 20:00	Θεματική συνεδρία: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΡΡΟΗ
21:00	Δείπνο

ΚΥΡΙΑΚΗ, 6 Δεκεμβρίου

09:30 – 11:30	Θεματική συνεδρία: ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ, ΜΝΗΜΗ
11:30 – 12:00	Διάλειμμα - καφές
12:00 – 13:30	Θεματική συνεδρία: ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ, ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΟΜΑΔΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ
13:30 – 14:00	Γενική συνέλευση των μελών της Ελληνικής Εταιρείας Κοινωνικής Ψυχολογίας
14:00 – 14:30	Γενική συνέλευση των μελών του Κλάδου Κοινωνικής Ψυχολογίας της Ελληνικής Ψυχολογικής Εταιρείας

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΠΕΜΠΤΗ, 3 Δεκεμβρίου

Πέμπτη, 3 Δεκεμβρίου, 17:00 – 18:00

- Υποδοχή, εγγραφές

Πέμπτη, 3 Δεκεμβρίου, 18:00 – 19:00

- Έναρξη των εργασιών από τον Πρόεδρο του Συνεδρίου, Καθηγητή Στάμο Παπαστάμου
- Χαιρετισμοί

Πέμπτη, 3 Δεκεμβρίου, 19:00 – 20:30

Θεματική Συνεδρία: **ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΧΡΟΝΟΣ**

Προεδρεύει: Βασίλης Παυλόπουλος, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

- Ύψος Σύναψης Δεσμού και προφύλαξη: Γενική τάση προφύλαξης στις σεξουαλικές επαφές έναντι προφύλαξης σε συγκεκριμένη ερωτική σχέση
Παναγιώτης Κορδούτης, Κων/νος Κεσκίνης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*
- Πεποιθήσεις εφήβων για τις αντιδράσεις τους ως θυμάτων σεξουαλικής παρενόχλησης στις μεταξύ τους σχέσεις
Ειρήνη Μερτζιάνη, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*
- Κοινωνικές αναπαραστάσεις στη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου:
Μια έρευνα στο νομό Λακωνίας
Όλγα Τσώνη, Παντελής Κωνσταντινάκος, Αντώνης Τραυλός, Κωνσταντίνος Μουντάκης,
Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Πέμπτη, 3 Δεκεμβρίου, 20:30

- Δεξίωση

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 4 Δεκεμβρίου

Παρασκευή, 4 Δεκεμβρίου, 09:30 – 11:30

Θεματική Συνεδρία: **ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΕΣ**

Προεδρεύει: Άννα Μαντόγλου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

- Συμπεριφορικές προθέσεις σε ατομικό, ομαδικό και πολιτισμικό επίπεδο
Βασίλης Παυλόπουλος, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*
John Adamopoulos, *Grand Valley State University, Allendale, MI, USA*
- Οικολογικό-πολιτισμικό πλαίσιο, διαστάσεις επιπολιτισμοποίησης και προσαρμογή:
Μελέτη περίπτωσης του οικισμού Δροσερού Ξάνθης
Διδώ Παπαθεοδώρου, Βασίλης Παυλόπουλος, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*
- Ρυθμιστικοί παράγοντες αποδοχής των θρησκευτικών μειονοτήτων
Νικολίτσα Γρηγοροπούλου, Ξένια Χρυσόχου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*
- Στάσεις Ελλήνων φοιτητών απέναντι στη μετανάστευση: Ο ρόλος της αίσθησης ασφάλειας, της προσωπικής ευημερίας και της εθνικής ταυτότητας
Μαρίνα Ντάλλα, Βασίλης Παυλόπουλος, Φρόσω Μόττη-Στεφανίδη, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Παρασκευή, 4 Δεκεμβρίου, 11:30 – 12:00

- Διάλειμμα – καφές

Παρασκευή, 4 Δεκεμβρίου, 12:00 – 14:00

Θεματική Συνεδρία: **ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ**

Προεδρεύει: Νικήτας Πατινιώτης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

- Οργανωσιακή πρόσληψη, δημιουργικό παράγωγο, οργανωσιακό υποκείμενο:
Μια διαλεκτική σχέση
Άννα Αναστασοπούλου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*
- «Παλιό» vs. «νέο»: Δικαιολόγηση και απόδοση άτυπων ανισοτήτων σε οργανωσιακά πλαίσια
Ερρίκος Βασιλικός, Αλεξάνδρα Χαντζή, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*
- The HESIOD project: Προσέγγιση της κοινωνιο-κλινικής περίπτωσης
Γιάννης Κατερέλος, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

- «Στρατιωτική λούφα»: Μια προσέγγιση μέσω της Κοινωνικής Ψυχολογίας
Νίκος Πόρτολας, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

Παρασκευή, 4 Δεκεμβρίου, 17:30 – 19:30

- Κύρια Ομιλία:
Προς μια «στρατευμένη» Κοινωνική Ψυχολογία, ή ο τρίτος δρόμος ανάμεσα στην όψιμα
δογματική παλιλλογία της κριτικής ψυχολογίας και τη χρόνια αυταρχική αλαλία της
κοινωνικής νόησης

Στάμος Παπαστάμου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

Προεδρεύει: Μαρία Δικαίου, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

ΣΑΒΒΑΤΟ, 5 Δεκεμβρίου

Σάββατο, 5 Δεκεμβρίου, 09:30 – 11:30

Θεματική Συνεδρία: **ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ**

Προεδρεύει: Στάμος Παπαστάμου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

- Διερεύνηση των κοινωνικών αναπαραστάσεων της πολιτικής βίας και της τρομοκρατίας
στην Ελλάδα
Παναγιώτης Κακαλέτρης, Αναστασία-Βαλεντίνη Ρήγα, *Πανεπιστήμιο Κρήτης*
- Δώστε μας πίσω το μέλλον μας: Κίνητρα, αναπαραστάσεις και ταυτότητες στη συλλογική
δράση των μαθητών του Δεκέμβρη
Ξένια Χρυσοχόου, Δημήτρης Μπάρκας, Γεωργία Πανίτσα, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών
και Κοινωνικών Επιστημών*
- Άρρητες θεωρίες κοινωνικής οντολογίας και ανθρωπολογίας, ιδεολογικοί προσδιορισμοί
και κανονιστικές επικεντρώσεις
Σοφία Γκουμάτσου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*
- Εξω-ομαδική εύνοια και ιδεολογική αναπαραγωγή: Η μομφή της «ξενομανίας» και
ο οξιντενταλισμός στη νεοελληνική κουλτούρα
Νίκος Μποζατζής, *Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων*

Σάββατο, 5 Δεκεμβρίου, 11:30 – 12:00

- Διάλειμμα – καφές

Σάββατο, 5 Δεκεμβρίου, 12:00 – 14:00

Θεματική Συνεδρία: «ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ» ΑΞΙΕΣ

Προεδρεύει: Δέσποινα Σακκά, *Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης*

- **Η ανάπτυξη της έννοιας του «εχθρού» σε παιδιά σχολικής ηλικίας**
Στέλιος Γεωργίου, *Πανεπιστήμιο Κύπρου*
- **Αναπαραστάσεις της παιδικής ηλικίας στον κινηματογράφο**
Μάγια Τσαμπρού, Παύλος Πανταζής, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*
- **Στάσεις και αντιλήψεις για τη διαχείριση των απορριμμάτων σε συνάρτηση με την αντικειμενική και προσλαμβανόμενη περιβαλλοντική επιβάρυνση**
Αγγελική Κωνσταντινοπούλου, Βασίλης Παυλόπουλος, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*
- **Κοινωνικοί παράγοντες στην ανάπτυξη της «πράσινης» συμπεριφοράς**
Ρόμπερτ Μέλλον, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

Σάββατο, 5 Δεκεμβρίου, 18:00 – 20:00**Θεματική Συνεδρία: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΡΡΟΗ**

Προεδρεύει: Ξένια Χρυσοχού, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

- **«Άρρητες Θεωρίες Κοινωνικής Επιρροής»: τα ερευνητικά ευρήματα ως ερευνητικό αντικείμενο**
Γεράσιμος Προδρομίτης, Στάμος Παπαστάμου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*
- **Κοινωνική επιρροή και η αντίληψή της: Προσλαμβανόμενη επιρροή και προσλαμβανόμενη πειστικότητα του μηνύματος επιρροής**
Αντώνης Γαρδικιώτης, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*
- **Μειονότητα και αυτονομία: Η μειονοτική επιρροή υπό το πρίσμα της θεωρίας αυτοπροσδιορισμού**
Αλέξης Αρβανίτης, *Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών*
Ερρίκος Βασιλικός, Αλεξάνδρα Χαντζή, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*
Αντώνης Γαρδικιώτης, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*
- **Πολιτική ιδεολογία και μεταφυσική πίστη: Μια κοινωνιοψυχολογική προσέγγιση**
Ανδρέας Ζαχαριάδης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

Σάββατο, 5 Δεκεμβρίου, 21:00

- Δείπνο

ΚΥΡΙΑΚΗ, 6 Δεκεμβρίου

Κυριακή, 6 Δεκεμβρίου, 09:30 – 11:30

Θεματική Συνεδρία: **ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ, ΜΝΗΜΗ**

Προεδρεύει: Γιάννης Κατερέλος, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

- Το αναπαραστασιακό παρελθόν της Ελλάδας: Ένα διακύβευμα μνήμης και λήθης
Άννα Μαντόγλου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*
- Κοινωνικές αναπαραστάσεις της παγκοσμιοποίησης και η επικέντρωσή τους στην κοινωνικοοικονομική θέση και την πολιτική τοποθέτηση
Άρτεμις-Μαργαρίτα Γρίβα, Ξένια Χρυσοχόου,
Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών
- Ο λαϊκιστικός λόγος ως μήνυμα κοινωνικής επιρροής: Μηχανισμοί και διαδικασίες
Μιχάλης Παπαντωνόπουλος, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*
- Διαμόρφωση αναπαραστάσεων της παράδοσης και του εκσυγχρονισμού και κοινωνικές στάσεις υπό το πρίσμα της πολιτισμικής παγκοσμιοποίησης
Βασίλειος Λεωνίδας Γκρόνεμπεργκ, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

Κυριακή, 6 Δεκεμβρίου, 11:30 – 12:00

- Διάλειμμα – καφέ

Κυριακή, 6 Δεκεμβρίου, 12:00 – 13:30

Θεματική Συνεδρία: **ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ, ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΟΜΑΔΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ**

Προεδρεύει: Αναστασία-Βαλεντίνη Ρήγα, *Πανεπιστήμιο Κρήτης*

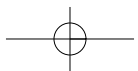
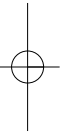
- Θεωρητικές γενικεύσεις στη θεωρία δικαιολόγησης του συστήματος: Δικαιολογημένες ή μη;
Τηλέμαχος Ιατρίδης, *Πανεπιστήμιο Κρήτης*
Κων/να Βασιλείου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*
- Επιδράσεις περιφερειακών ερεθισμάτων σε προτιμήσεις II:
Ο ρόλος της εξοικείωσης και της σειράς
Γεώργιος Αμπακούμκιν, *Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας*
- Το κοινωνικό κύρος των ακαδημαϊκών κριτηρίων οργάνωσης της εκπαίδευσης και αξιολόγησης των επιδόσεων στη διαμόρφωση των παραστάσεων για τις πανεπιστημιακές σπουδές: Ένα παράδειγμα εκλογίκευσης των εκλογικεύσεων
Ευγενία Σαρηγιαννίδη, Ιωάννης Παπαμιχαήλ, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

Κυριακή, 6 Δεκεμβρίου, 13:30 – 14:00

- Γενική συνέλευση των μελών της Ελληνικής Εταιρείας Κοινωνικής Ψυχολογίας

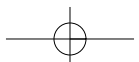
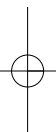
Κυριακή, 6 Δεκεμβρίου, 14:00 – 14:30

- Γενική συνέλευση των μελών του κλάδου Κοινωνικής Ψυχολογίας της Ελληνικής Ψυχολογικής Εταιρείας

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

ΠΕΜΠΤΗ, 3 Δεκεμβρίου

Πέμπτη, 3 Δεκεμβρίου, 19:00 – 20:30

Θεματική Συνεδρία: ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΧΡΟΝΟΣ

- **Ύψος Σύναψης Δεσμού και προφύλαξη: Γενική τάση προφύλαξης στις σεξουαλικές επαφές έναντι προφύλαξης σε συγκεκριμένη ερωτική σχέση**
Παναγιώτης Κορδούτης, Κων/νος Κεσκίνης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

Η προφύλαξη εκλαμβάνεται ως ατομική συμπεριφορά προστασίας της υγείας, όμως απορρέει από προσωπικούς και καταστασιακούς παράγοντες που δρουν ή αλληλεπιδρούν εντός της διαπροσωπικής ερωτικής σχέσης. Εξετάστηκε κατά αντιπαραβολή η δυνατότητα, αφενός, προσωπικών παραγόντων του ερωτικής σχετιζοσθαι, όπως το ατομικό σεξουαλικό προφίλ και το Ύψος Σύναψης Δεσμού (ΥΣΔ) και αφετέρου καταστασιακών, όπως τα χαρακτηριστικά συγκεκριμένης ερωτικής σχέσης, να προβλέπουν προφύλαξη σε διαφορετικά επίπεδα, ως γενική τάση επί σεξουαλικών επαφών (δωδεκακάμνου) ή σε συγκεκριμένη ερωτική σχέση. Φοιτητές και φοιτήτριες (N=374), με τρέχουσα ή πρόσφατη ερωτική σχέση αποκρίθηκαν στο Ερωτηματολόγιο Σχέσεων μέτρησης ΥΣΔ (Bartholomew & Horowitz, 1991) και σε ερωτήσεις για το ατομικό σεξουαλικό τους προφίλ (π.χ. ηλικία έναρξης σεξουαλικής ζωής, χρήση προφύλαξης στην πρώτη επαφή της ζωής και συχνότητα χρήσης το τελευταίο δωδεκάμηνο), για τη σχέση αναφοράς (π.χ. διάρκεια, συχνότητα σεξουαλικών επαφών, χρήση προφύλαξης στην πρώτη επαφή της σχέσης και συχνότητα χρήσης κατά τη σχέση) και τον σύντροφο (π.χ. ηλικία, εκπαίδευση). Προσωπικές μεταβλητές, όπως τα συνδεόμενα με τη θετική πρόσληψη του ερωτικού συντρόφου είδη ΥΣΔ (Ασφαλές, Υπερεμπλεκόμενο) προέβλεπαν αρνητικά τη γενική τάση προφύλαξης, ενώ η χρήση προφυλακτικού στην πρώτη επαφή της ζωής θετικά. Στη συγκεκριμένη σχέση όμως μόνον καταστασιακές μεταβλητές, όπως η χρήση προφυλακτικού στην πρώτη επαφή της σχέσης, η εκπαίδευση του συντρόφου και η διάρκεια της σχέσης, προέβλεπαν συχνότητα χρήσης προφυλακτικού, οι μιν πρώτες θετικά, η δε τελευταίες αρνητικά. Την αγωγή υγείας αφορά η έμμεση υπόδειξη των ευρημάτων ότι ένα άτομο μπορεί να τροποποιεί τη συμπεριφορά προφύλαξης από σχέση σε σχέση ενώ πιστεύει ότι γενικά προφυλάσσεται με συνέπεια στις επαφές του.

- **Πεποιθήσεις εφήβων για τις αντιδράσεις τους ως θυμάτων σεξουαλικής παρενόχλησης στις μεταξύ τους σχέσεις**
Ειρήνη Μερτζιάνη, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Η σεξουαλική παρενόχληση είναι η ανεπιθύμητη και αδιάκριτη συμπεριφορά σεξουαλικής φύσης, ένα φαινόμενο που σχετίζεται με τον παράγοντα φύλο, καθώς πλήττει, κατά κύριο λόγο, τις γυναίκες και αποτελεί μια από τις μορφές βίας κατά των γυναικών, ένα ζήτημα που αναδείχθηκε μέσα από τις προσπάθειες του φεμινιστικού κινήματος. Οι μελέτες για τη σεξουαλική παρενόχληση στις σχέσεις των ανηλίκων εστίαστηκαν στο χώρο του σχολείου και είναι λιγότερες από ό,τι αυτές στις σχέσεις των ενηλίκων, οι οποίες εστίαστηκαν στο χώρο της εργασίας. Η παρούσα έρευνα αποτελεί την πρώτη ακαδημαϊκή μελέτη για τις πεποιθήσεις των εφήβων μαθητών/τριών στην Ελλάδα σχετικά με τις αντιδράσεις τους ως θυμάτων του φαινομένου στις μεταξύ τους σχέσεις, διερευνώντας πώς οι ίδιοι/ες μιλούν για αυτό, μέσα από την ποιοτική μέθοδο των ομάδων εστίασης. Το φύλο του θύτη και του θύματος είναι η διάσταση στην οποία δίνεται έμφαση στην έρευνα. Η ανάλυση των δεδομένων έδειξε ότι οι αντιδράσεις των εφήβων επηρεάζονται από την ταυτότητα του φύλου τους, ενώ το φύλο του δράστη αποτελεί σημαντικό παράγοντα σε αυτές, αφού τα κορίτσια θα αντιδρούσαν αρνητικά σε

όλες τις καταστάσεις σεξουαλικής τους παρενόχλησης, ενώ τα αγόρια μόνο όταν ο δράστης είναι ομόφυλός τους. Ακόμα, αναδεικνύονται οι διαστάσεις της ομοφοβίας και της ετεροσεξουαλικότητας, αλλά και οι σχέσεις εξουσίας μεταξύ των φύλων, συμφωνώντας έτσι με τις φεμινιστικές τοποθετήσεις για τη βία κατά των γυναικών γενικότερα.

- **Κοινωνικές αναπαραστάσεις στη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου:**

- **Μια έρευνα στο νομό Λακωνίας**

- Όλγα Τσώνη, Παντελής Κωνσταντίνος, Αντώνης Τραυλός, Κωνσταντίνος Μουντάκης, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Ο ελεύθερος χρόνος αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό παράγοντα για τη ζωή του ανθρώπου, καθώς η κατάλληλη διαχείρισή του συμβάλλει στη βελτίωση της ψυχικής και σωματικής κατάστασης και παράλληλα δημιουργεί ευκαιρίες για αυτοαξιολόγηση, αλλά και για την ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων. Δεδομένων των λιγοστών ελληνικών εμπειρικών ερευνών για την επιρροή της κοινωνικής διαστρωμάτωσης στη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου, η παρούσα εργασία αποσκοπεί στην καταγραφή των αντιλήψεων για τον προσδιορισμό της σχέσης ανάμεσα στη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου και σε δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά (φύλο, μορφωτικό επίπεδο, είδος εργασίας, τύπος κατοικίας). Η έρευνα επικεντρώθηκε στο νομό Λακωνίας, χρησιμοποιώντας ερωτηματολόγιο το οποίο περιλάμβανε 14 ερωτήσεις κλειστού τύπου. Στην έρευνα συμμετείχαν 143 άτομα, τα οποία κατοικούσαν στη Σπάρτη, στο Γύθειο και στους Μολάους. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι γυναίκες διαθέτουν λιγότερο ελεύθερο χρόνο καθημερινά σε σύγκριση με τους άντρες, ενώ κατά τη διάρκεια του ελεύθερου χρόνου τους ασχολούνται κυρίως με οικιακές ασχολίες. Επιπρόσθετα, τα άτομα που ασκούν χειρονακτική εργασία είναι πιο πιθανό να ασκήσουν κάποια δραστηριότητα εσωτερικού χώρου στον ελεύθερο χρόνο τους. Σε επίπεδο γεωγραφικής διαστρωμάτωσης, τα άτομα που κατοικούν στη Σπάρτη ή στο Γύθειο ασκούν περισσότερες δραστηριότητες σχέση με τους κατοίκους των Μολάων. Από τα ευρήματα διαφαίνεται ότι η πλειοψηφία του δείγματος χρησιμοποιεί τον ελεύθερο χρόνο για την άσκηση δραστηριοτήτων της επιλογής τους, για να χαλαρώσουν και να αποφορτιστούν από την κούραση της καθημερινότητας.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 4 Δεκεμβρίου

Παρασκευή, 4 Δεκεμβρίου, 09:30 – 11:30

Θεματική Συνεδρία: ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΕΣ

- **Συμπεριφορικές προθέσεις σε ατομικό, ομαδικό και πολιτισμικό επίπεδο**

- Βασίλης Παυλόπουλος, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*
John Adamopoulos, *Grand Valley State University, Allendale, MI, USA*

Η πρόβλεψη των συμπεριφορικών προθέσεων έχει απασχολήσει την Κοινωνική Ψυχολογία για περισσότερο από τρεις δεκαετίες. Οι σχετικές θεωρίες, σε γενικές γραμμές, έχουν τη μορφή παλινδρομικών μοντέλων, όπου ως προβλεπτικοί παράγοντες χρησιμοποιούνται οι ατομικές στάσεις και ο υποκειμενικός κοινωνικός κανόνας (π.χ. Fishbein & Ajzen, 1975. Ajzen, 1985. Triandis, 1980). Ωστόσο, η συμπεριφορική πρόθεση μελετάται συνήθως ως ατομική διεργασία, αγνοώντας το ρόλο του κοινωνικού πλαισίου και πολιτισμικών παραγόντων. Στην παρούσα εργασία διατυπώνονται δύο

υποθέσεις: η σχετική βαρύτητα της ατομικής στάσης και του κοινωνικού κανόνα ενδέχεται να διαφέρει (α) ανάλογα με το εάν οι προθέσεις αφορούν ατομική ή συλλογική δράση, και (β) ανάλογα με τη διάσταση των πολιτισμικών αξιών «ατομικισμός–συλλογικότητα». Σε συλλογικές κοινωνίες, ο κοινωνικός κανόνας ενδέχεται να εσωτερικεύεται με τη μορφή της ηθικής υποχρέωσης και να έχει αντίστοιχη βαρύτητα με την ατομική στάση, η οποία αναμένεται να προτάσσεται στις ατομικιστικές κοινωνίες. Στην έρευνα έλαβαν μέρος 871 φοιτήτριες/ές (65% γυναίκες) από την Ελλάδα (n=422) και τις ΗΠΑ (n=449). Οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν ερωτηματολόγιο που μετρούσε τη συμπεριφορική πρόθεση, την ατομική στάση, τον κοινωνικό κανόνα και την ηθική υποχρέωση σχετικά με 30 συμπεριφορές, οι οποίες διαφοροποιήθηκαν ως προς το πλαίσιο αναφοράς (ατομικό–ομαδικό). Τα αποτελέσματα συμφωνούν, γενικά, με τις ερευνητικές υποθέσεις. Στη συζήτηση προτείνονται πιθανές προεκτάσεις των θεωρητικών μοντέλων για τις συμπεριφορές προθέσεις και ανιχνεύονται προοπτικές για περαιτέρω έρευνα.

- **Οικολογικό-πολιτισμικό πλαίσιο, διαστάσεις επιπολιτισμοποίησης και προσαρμογή: Μελέτη περίπτωσης του οικισμού Δροσερού Ξάνθης**

Διδώ Παπαθεοδώρου, Βασίλης Παυλόπουλος, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Στην παρούσα μελέτη επιχειρείται η διερεύνηση διαστάσεων της ψυχολογικής προσαρμογής (ικανοποίηση από τη ζωή, ψυχοσωματική υγεία), της κοινωνικοπολιτισμικής προσαρμογής (γλωσσική ικανότητα, εκπαίδευση, οικονομική προσαρμογή) και όψεων της επιπολιτισμοποίησης (εθνοπολιτισμική αυτοκατηγοριοποίηση, θρησκευτικές και εορταστικές πρακτικές, γνώση και χρήση της γλώσσας, επαφή με εξω-ομάδες), σε συνάρτηση με παράγοντες του οικολογικού και κοινωνικοπολιτισμικού πλαισίου. Η μελέτη περίπτωσης αφορά το Δροσερό Ξάνθης, έναν οικισμό που χαρακτηρίζεται από εθνοπολιτισμική και θρησκευτική ετερογένεια ως προς τη σύσταση του πληθυσμού. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν σε δύο φάσεις (Ιούνιο του 2007 και Ιούλιο του 2009). Η συλλογή των δεδομένων της πρώτης φάσης έγινε με ημιδομημένες συνεντεύξεις 4 ατόμων (2 κατοίκων και 2 εργαζόμενων στον οικισμό), καθώς και με συμμετοχική παρατήρηση. Στη δεύτερη φάση προσεγγίστηκαν 38 κάτοικοι (24 γυναίκες και 14 άνδρες). Η συλλογή των δεδομένων έγινε με ημιδομημένες συνεντεύξεις, οι οποίες βασίστηκαν σε ερωτηματολόγιο που κατασκευάστηκε για τις ανάγκες της έρευνας και εν συνεχεία προσαρμόστηκε με τη συμβολή δύο επιτόπιων βοηθών-κατοίκων του οικισμού. Το περιεχόμενο των συνεντεύξεων της πρώτης φάσης αναλύθηκε ποιοτικά με βάση το οικολογικό-πολιτισμικό μοντέλο του Berry (1986, 1996) στους θεματικούς άξονες: μεταβλητές πλαισίου, παρεμβαλλόμενες μεταβλητές και ψυχολογικές ιδιότητες. Τα δεδομένα της δεύτερης φάσης προέρχονται από ποσοτικές μετρήσεις και αφορούν στη διαφορική προσαρμογή ανάλογα με την εθνοπολιτισμική αυτοκατηγοριοποίηση. Στη συζήτηση επισημαίνονται τα πλεονεκτήματα και οι περιορισμοί του θεωρητικού πλαισίου και της μεθοδολογίας που χρησιμοποιήθηκε, σε σχέση με τις ιδιαιτερότητες της υπό μελέτη περίπτωσης.

- **Ρυθμιστικοί παράγοντες αποδοχής των θρησκευτικών μειονοτήτων**

Νικολίτσα Γρηγοροπούλου, Ξένια Χρυσόχου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

Η βιβλιογραφία της Κοινωνικής Ψυχολογίας αναφέρει ότι οι στάσεις των εθνικών πλειοψηφιών απέναντι στην επιπολιτισμοποίηση των μειονοτήτων επηρεάζουν το κλίμα των διομαδικών σχέσεων (Berry, 2006. Bourhis et al., 1997. Zagefka & Brown, 2002). Παρόλα αυτά, στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες οι ομάδες διαφέρουν σε ποικίλες διαστάσεις. Η παρούσα έρευνα έχει στόχο την κατανόηση της αλληλεπίδρασης μεταξύ στρατηγικών επιπολιτισμοποίησης (διατήρηση της πίστης ή αλλαγή της πί-

στις για να ασπαστεί τη θρησκεία της πλειοψηφίας) και πολιτειακής/μεταναστευτικής θέσης, φυλής και θρησκείας στις στάσεις απέναντι στις μειονότητες (Ji, 2008. Rohmann et al., 2008). Σε μια σειρά πειραμάτων μεταξύ υποκειμένων με Έλληνες φοιτητές χειριστήκαμε την απόφαση ενός υποθετικού 18χρονου νεαρού, ο οποίος ανήκει σε μια θρησκευτική μειονότητα, να διατηρήσει ή να αλλάξει τη θρησκεία του. Σε κάθε μελέτη μια δεύτερη ανεξάρτητη μεταβλητή εισήχθη: α) η πίστη (Μουσουλμάνος ή άθεος) για την ίδια εθνική ομάδα μεταναστών (Αλβανοί), β) η θρησκεία (Μουσουλμάνος ή Εβραίος) για Έλληνες πολίτες, γ) η φυλή/καταγωγή (Αλβανοί ή Πακιστανοί) για μεταναστευτικές ομάδες, δ) η πολιτειακή θέση (μετανάστες ή Έλληνες πολίτες) για ίδιες θρησκευτικές ομάδες (Μουσουλμάνοι). Οι επιδράσεις αυτών των χειρισμών εξετάστηκαν στις αναπαραστάσεις διαφορετικών ταυτίσεων (μειονοτική ενδο-ομάδα, πλειοψηφική ομάδα, διπλή ταυτότητα), στις αναπαραστάσεις του ατόμου ως Έλληνα και τα κριτήρια αποδοχής ως Έλληνα, τα πολιτισμικά δικαιώματα, τη θρησκευτική διατήρηση/έκφραση και τα στερεότυπα. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η επίδραση των θρησκευτικών στρατηγικών επιπολιτισμοποίησης στην αποδοχή μειονοτήτων εξαρτάται από άλλες κοινωνικές θέσεις (υπηκόοτητα, φυλή), αλλά και από τη θρησκεία των ατόμων. Τονίζουν επίσης τη δύσκολη θέση στην οποία βρίσκονται τόσο οι Μουσουλμάνοι, όσο και οι Αλβανοί μετανάστες στην Ελλάδα.

- **Στάσεις Ελλήνων φοιτητών απέναντι στη μετανάστευση: Ο ρόλος της αίσθησης ασφάλειας, της προσωπικής ευημερίας και της εθνικής ταυτότητας**

Μαρίνα Ντάλλα, Βασίλης Παυλόπουλος, Φρόσω Μόττη-Στεφανίδη,
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η έρευνα αυτή είχε στόχο (α) να διερευνήσει τις στάσεις των Ελλήνων φοιτητών απέναντι στη μετανάστευση, και (β) να μελετήσει ψυχολογικούς (π.χ. προσωπική ευημερία) και ψυχοκοινωνικούς παράγοντες (π.χ. αίσθηση ασφάλειας, αίσθηση εθνικής ταυτότητας) που σχετίζονται με τις στάσεις απέναντι στους μετανάστες. Στην έρευνα συμμετείχαν 218 φοιτητές που σπουδάζουν στην Αθήνα (112 άντρες, 106 γυναίκες, μ.ό. ηλικίας 22,34 έτη). Οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν τα εξής ερωτηματολόγια: (α) Στάσεις απέναντι στη Μετανάστευση, Πολυπολιτισμική Ιδεολογία, Αίσθηση Ασφάλειας (Berry & Kalin, 1995), Κλίμακα Εθνικής Ταυτότητας (Phinney, 1992), και Κλίμακα Προσωπικής Ευημερίας (Pavot & Diener, 1993). Τα αποτελέσματα συνοψίζονται ως εξής: (α) Οι συμμετέχοντες που συγκέντρωσαν υψηλή βαθμολογία στην επίτευξη εθνικής ταυτότητας και χαμηλή βαθμολογία στην αίσθηση ασφάλειας, η οποία απορρέει από το φόβο απώλειας των παραδοσιακών αξιών και την αίσθηση χαμηλής κοινωνικής ευημερίας, εκδήλωσαν αρνητικές στάσεις απέναντι στους μετανάστες και τη μετανάστευση. (β) Το επίπεδο προσωπικής ευημερίας και η οικονομική ανασφάλεια φαίνεται να μη συνδέονται με τις στάσεις των φοιτητών απέναντι στους μετανάστες και τη μετανάστευση. Τα ευρήματα αυτά συζητούνται σε συνάρτηση με τη συναφή βιβλιογραφία για την επιπολιτισμοποίηση και τις διομαδικές σχέσεις.

Παρασκευή, 4 Δεκεμβρίου, 12:00 – 14:00

Θεματική Συνεδρία: ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

- **Οργανωσιακή πρόσληψη, δημιουργικό παράγωγο, οργανωσιακό υποκείμενο:
Μια διαλεκτική σχέση**

Άννα Αναστασοπούλου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

Στη διερεύνηση του φαινομένου της δημιουργικότητας στους οργανισμούς η μεγαλύτερη ίσως πρόκληση είναι η ανάδειξη και η αξιοποίηση, τόσο σε θεωρητικό όσο και σε εμπειρικό επίπεδο, του ορ-

γανωσιακού της χαρακτήρα. Οι ιδέες που παράγονται σε έναν οργανισμό δεν αποτελούν παρά ενδείξεις της καινοτομικότητάς του και από μόνες τους δεν επαρκούν για τη συνολική κατανόηση και ερμηνεία του φαινομένου της οργανωσιακής δημιουργικότητας. Αυτές είναι σημαντικό να ενταχθούν οργανικά σε μια ευρύτερη ερμηνευτική σχηματοποίηση του οργανωσιακού γίνεσθαι και να διερευνηθούν ως εκφάνσεις ενός βασικού παράγωγου (δημιουργικό παράγωγο) της σχέσης που αναπτύσσεται ανάμεσα στο υποκείμενο και στον οργανισμό ως πλαίσιο δράσης του – μια σχέση που εκφράζεται τόσο σε ψυχολογικό, αναπαραστασιακό επίπεδο (προσλήψεις οργανωσιακής πραγματικότητας) όσο και σε πρακτικό (τυπική υπόσταση του υποκειμένου στον οργανισμό, οργανωσιακό υποκείμενο). Η συγκρότηση αυτού του ερμηνευτικού σχήματος σε θεωρητικό επίπεδο επιχειρείται να διερευνηθεί εμπειρικά σε δείγμα 691 εργαζομένων 15 διαφορετικών οργανισμών. Τα αποτελέσματα έδειξαν άλλοτε μια διαφοροποιημένη εμφάνιση των εκφάνσεων του δημιουργικού παραγώγου και άλλοτε ένα κοινό πλαίσιο εμφάνισης στη βάση στοιχείων αναπαραστασιακού επιπέδου, πρακτικού επιπέδου ή και συνδυασμού τους. Επιπλέον, σε πολλές περιπτώσεις μια έκφανση του δημιουργικού παράγωγου, παρά τα ποικίλα πλαίσια εμφάνισής της, τείνει να παρουσιάζει και ορισμένα σταθερά στοιχεία αναπαραστασιακού ή/και πρακτικού επιπέδου.

- «Παλιό» vs. «νέο»: Δικαιολόγηση και απόδοση άτυπων ανισοτήτων σε οργανωσιακά πλαίσια
Ερρίκος Βασιλικός, Αλεξάνδρα Χαντζή, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

Η θεωρία της δικαιολόγησης του συστήματος διερευνά πώς οι άνθρωποι «επιδιώκουν να διατηρήσουν ή να ενισχύσουν τη νομιμότητα και τη σταθερότητα υπαρχουσών μορφών κοινωνικής διάρθρωσης» (Jost & Hunyady, 2001, σ. 113). Βασισμένη στο υπόδειγμα αυτό, η παρούσα έρευνα εξετάζει τη δικαιολόγηση της διαίωξης της διάκρισης μεταξύ παλιών και νέων υπαλλήλων – στο ίδιο ιεραρχικό επίπεδο σε ένα δεδομένο οργανωσιακό πλαίσιο – όπως προσλαμβάνεται από τις δύο αυτές ομάδες. Στα πλαίσια της εξέτασης αυτής αντλούνται στοιχεία από τη θεωρία της κοινωνικής ταυτότητας, καθώς και από τη θεωρία κοινωνικής κυριαρχίας (π.χ. Pratto et al., 1994), βάσει του σχετικού προσανατολισμού (Social Dominance Orientation, SDO). Οι ερευνητικοί στόχοι αφορούν τη διερεύνηση της προσλαμβανόμενης νομιμοποίησης της διάκρισης μεταξύ «παλιών» και «νέων», καθώς και της επίδρασης της καθεστηκυίας τάξης εντός του δεδομένου οργανωσιακού πλαισίου, βάσει της υπόθεσης ότι, όπου οι ανισότητες ενισχύονται από το πλαίσιο (καθεστηκυία τάξη), ο SDO θα είναι αντίστοιχα υψηλότερος και για τις δύο ομάδες κοινωνικής ταυτότητας. Επιπλέον, καθώς η κοινωνική απόδοση συνεισφέρει στην παροχή μιας αίσθησης νομιμότητας της υφιστάμενης κοινωνικής διάρθρωσης στους κοινωνικούς παρατηρητές (Yzerbyt & Rogier, 2001) διερευνούνται ζητήματα εθνοκεντρισμού (Hewstone & Jaspars, 1982) ως προς τη συγκεκριμένη εστίαση της έρευνας. Συγκεκριμένα, εξετάζεται η υπόθεση ότι οι «παλιό» θα αποδίδουν περισσότερο εσωτερικά τη νομιμοποίηση προνομίων έναντι των «νέων». Τέλος, καθώς η εθνοκεντρική απόδοση αφορά διομαδικές δυναμικές εντός ενός κοινωνικο-ιστορικού πλαισίου (Hogg & Vaughan, 2008), συμπεριλαμβάνονται μετρήσεις της εμπειρίας της εξουσίας εντός του προκειμένου οργανωσιακού πλαισίου, οι οποίες σχετίζονται με τις μετρήσεις δικαιολόγησης και απόδοσης.

- The HESIOD project: Προσέγγιση της κοινωνιο-κλινικής περίπτωσης
Γιάννης Κατερέλος, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

Η παρούσα έρευνα αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου προγράμματος που στοχεύει να θέσει νέους όρους μελέτης της κοινωνιοψυχολογικής πραγματικότητας των ανθρώπων και εμπνέεται από προσομοιωτικά μοντέλα της κοινωνικής δράσης. Στοχεύει ειδικότερα στη δημιουργία μιας νέας κοινω-

νιο-ψυχολογικής δοκιμασίας, η οποία φιλοδοξεί να προσθέσει ένα νέο εργαλείο για την καταγραφή της κοινωνικής δυναμικής των ανθρώπινων σχέσεων και των κοινωνικών ομάδων. Ειδικότερα, η συγκεκριμένη δοκιμασία χορηγείται κατ' αντιπαραβολή με τη ΣΚΨΔ (Παπαστάμου & Κατερέλος, 2001) και διαπιστώνονται συνάψεις μεταξύ των κοινωνιοψυχολογικών χαρακτηριστικών στις δύο δοκιμασίες. Η διαδικασία στάθμισης περιλαμβάνει και ομάδες με διαγνωσμένες κοινωνικές ή/και ψυχολογικές διαταραχές, έτσι ώστε να διατυπωθούν πιθανότητες σφαλμάτων Τύπου I & II. Παρουσιάζονται συνοπτικά ευρήματα από μια πιλοτική χορήγηση σε 100 άτομα (φοιτητές Ψυχολογίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο). Τέλος, αναφέρονται δυνατότητες και προοπτικές της συγκεκριμένης δοκιμασίας από διαφορετικές οπτικές (και τις αντίστοιχες παραλλαγές) όπως η οργανωτική ψυχολογία, η συμβουλευτική ζευγαριών, κ.ά.

- **«Στρατιωτική λούφας»:** Μια προσέγγιση μέσω της Κοινωνικής Ψυχολογίας Νίκος Πόρτολας, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

Ο αναπαραστασιακός λόγος των στρατεύσιμων νέων δίνει τη δυνατότητα μελέτης πολλών μορφών της ενδο-ομαδικής συνδιαλλαγής και των αναδυόμενων φαινομένων εντός του πλαισίου της θητείας. Ένα από αυτά είναι, τόσο υπαρκτό και γνωστό όσο και κατακριτέο, το φαινόμενο της «λούφας» η οποία εννοιολογικά καλύπτεται από τον όρο «κοινωνική οκνηρία». Για να διερευνηθεί η φύση του φαινομένου της «στρατιωτικής λούφας» επιδιώχθηκε να προσδιοριστούν οι κοινωνιοψυχολογικοί παράγοντες που οδηγούν τους στρατευσίμους στο να «λουφάρουν» ή όχι, αλλά και να προσδιοριστεί ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνονται το θεσμό των ενόπλων δυνάμεων. Οι σύνθετες αντιστοιχίες θεματικών, οι οποίες προέκυψαν από τις αναλύσεις των πρωτογενών δεδομένων που αποκομίστηκαν μέσω ερωτηματολογίου, όπως η αναπαράσταση της θητείας, η πρόσληψη των συνθηκών στρατιωτικής διαβίωσης, τα ζητήματα που απασχολούν τον στρατεύσιμο, οι κατά δήλωση εκδηλούμενες συμπεριφορές στη μονάδα, καθώς και στοιχεία της «πολιτικής» και «ένστολης» δημογραφικής ταυτότητας των ερωτώμενων, οδήγησαν στην ανάδειξη μιας πολυδιάστατης τυπολογίας πρόσληψης και εμπλοκής στη στρατιωτική θητεία, μέσα από την οποία σκιαγραφούνται συγκεκριμένες λογικές και σημασιοδοτήσεις της στρατιωτικής λούφας. Επιπλέον, η αξιοποίηση των μετρήσεων αναφορικά με την πρόσληψη μορφών εξουσίας αποκάλυψε τους ευρύτερους ιδεολογικούς ορίζοντες αυτοδιαχείρισης της στρατιωτικής ταυτότητας και ανέδειξε τα ερείσματα πρόσληψης, συντήρησης και αναπαραγωγής μορφών εξάρτησης εντός του στρατιωτικού πλαισίου καθώς και τον ιδιοκεντρισμό, τον κυνισμό και την αντίσταση στην συμμόρφωση μερίδας των στρατευσίμων.

Παρασκευή, 4 Δεκεμβρίου, 17:30 – 19:30

Κύρια Ομιλία:

Προς μια «στρατευμένη» Κοινωνική Ψυχολογία, ή ο τρίτος δρόμος ανάμεσα στην όψιμα δογματική παλιλλογία της κριτικής ψυχολογίας και τη χρόνια αυταρχική αλαλία της κοινωνικής νόησης
Στάμος Παπαστάμου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

ΣΑΒΒΑΤΟ, 5 Δεκεμβρίου

Σάββατο, 5 Δεκεμβρίου, 09:30 – 11:30

Θεματική Συνεδρία: ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

- **Διερεύνηση των κοινωνικών αναπαραστάσεων της πολιτικής βίας και της τρομοκρατίας στην Ελλάδα**
Παναγιώτης Κακαλέτρης, Αναστασία-Βαλεντίνη Ρήγα, *Πανεπιστήμιο Κρήτης*

Η έρευνα αυτή επιχειρεί να διακρίνει τις διαφοροποιήσεις που εμφανίζονται στην ελληνική κοινωνία απέναντι στο φαινόμενο της τρομοκρατίας. Συγκεκριμένα, διακρίνουμε τις αντιλήψεις ως προς: (α) τις αιτίες που οδηγούν κάποιον να μετέχει σε ομάδες που χαρακτηρίζονται τρομοκρατικές, (β) το στιγματισμό ή την νομιμοποίηση πράξεων πολιτικής βίας, και (γ) τη στόχευση των ομάδων που χαρακτηρίζονται ως τρομοκρατικές. Στην συνέχεια θέλουμε να δούμε πώς αυτές οι διαφοροποιήσεις συσχετίζονται με κάποια γενικά κοινωνικά χαρακτηριστικά. Για το λόγο αυτό χρησιμοποιούμε κλίμακες μέτρησης του πολιτικού ακτιβισμού και συντηρητικών-προοδευτικών αντιλήψεων. Η συλλογή των δεδομένων έγινε με δομημένο ερωτηματολόγιο κλειστών ερωτήσεων που παρουσιάστηκε με δύο τρόπους: ηλεκτρονικά και έντυπα. Το δείγμα αποτελείται στο μεγαλύτερο μέρος του από φοιτητές διαφόρων πανεπιστημίων της Ελλάδας (N=208). Τα αποτελέσματα έδειξαν δυο μεγάλες ομαδοποιήσεις των κοινωνικών αναπαραστάσεων της τρομοκρατίας με βάση τα προαναφερθέντα κριτήρια. Η μια ομαδοποίηση αφορά αυτούς με συντηρητικές θέσεις, οι οποίοι παρουσιάζουν μεγάλη συνοχή στα χαρακτηριστικά τους. Τη δεύτερη ομαδοποίηση συνθέτουν οι προοδευτικοί, οι οποίοι ωστόσο παρουσιάζουν σημαντικές επιμέρους διαφοροποιήσεις στο εσωτερικό τους. Με την παρούσα έρευνα μπορούμε να διακρίνουμε τις κυρίαρχες διαστάσεις που υπάρχουν μέσα στην Ελληνική κοινωνία για το θέμα της τρομοκρατίας. Σε μεγάλο βαθμό συμπίπτουν με προγενέστερες ερευνητικές προσπάθειες. Το γενικό συμπέρασμα της έρευνας είναι ότι στην ελληνική κοινωνία υπάρχουν δύο γενικές θέσεις για την τρομοκρατία. Μια «αντιτρομοκρατική» με απόλυτα και σταθερά αντιτρομοκρατικά χαρακτηριστικά και μια «φιλοτρομοκρατική» που παρουσιάζει εσωτερικές διαφοροποιήσεις και διασπορά αντιλήψεων σε διάφορα επίπεδα, όπως στην απόδοση της τρομοκρατικής συμπεριφοράς και τη νομιμοποίηση ή το στιγματισμό της ακραίας πολιτικής βίας.

- **Δώστε μας πίσω το μέλλον μας: Κίνητρα, αναπαραστάσεις και ταυτότητες στη συλλογική δράση των μαθητών του Δεκέμβρη**
Ξένια Χρυσοχόου, Δημήτρης Μπάρκας, Γεωργία Πανίτσα,
Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Στην παρουσίαση αναλύονται οι κοινωνιο-ψυχολογικοί παράγοντες που ώθησαν σε διαμαρτυρία μαθητές μετά την δολοφονία του Αλέξη Γρηγορόπουλου. Μέσα από δύο εμπειρικές έρευνες όπου συμμετείχαν περισσότεροι από 300 μαθητές της Α΄ Λυκείου σχολείων της Αθήνας, εξετάζονται ο ρόλος των ταυτοτήτων, των κινήτρων, των στόχων και των αναπαραστάσεων των μαθητών στη συμμετοχή τους σε διαφορετικού τύπου δράσεις. Επίσης, σκιαγραφούνται κοινωνιοψυχολογικά οι διαφορές μεταξύ εκείνων που συμμετείχαν και εκείνων που δεν συμμετείχαν. Στηρίζομαστε στα θεωρητικά πλαίσια των Klendermans (1997) και Simon et al. (1998), όπου η συμμετοχή σε συλλογική δράση εξαρτάται από μια σειρά κινήτρων (συλλογικό, κοινωνικό και ανταμοιβής), την ταύτιση με την πληττόμενη κατηγορία, αλλά κυρίως από την ταύτιση με την κατηγορία των ακτιβιστών. Τα αποτελέσματα της πρώτης έρευνας έδειξαν ότι οι παράγοντες που σχετίζονται με τη συμμετοχή είναι το κοινωνικό κίνητρο και το κίνητρο ανταμοιβής, καθώς και η ταύτιση με τους ακτιβιστές. Το συλ-

λογικό κίνητρο καθώς και η ταύτιση με την κατηγορία “μαθητές” δεν σχετίζονται με τη συμμετοχή, ενώ η επίδραση των κινήτρων στη συμμετοχή διαμεσολαβείται από την ταύτιση με τους ακτιβιστές. Για να ερευνηθεί περαιτέρω αυτό το εύρημα χρησιμοποιήθηκε το θεωρητικό πλαίσιο των Simon και Klendermans (2001), στη δεύτερη έρευνα με στόχο τη διερεύνηση του ρόλου μιας πολιτικοποιημένης ταυτότητας. Σε αυτή μετρήθηκαν επιπλέον διαφορετικές πιθανές ταυτίσεις και αναπαραστάσεις των μαθητών για τα γεγονότα του Δεκέμβρη. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τόσο η ταύτιση με τη «γενιά των 700 ευρώ» όσο και ο στόχος «να αφυπνιστεί η ελληνική κοινωνία» σχετίζονταν με τη συμμετοχή. Η ταύτιση όμως με τους «εξεγερμένους» διαμεσολαβούσε την επίδραση αυτών των παραγόντων. Η ανάλυση συστάδων υπέδειξε 6 συστάδες όπου ξεχωρίζουν οι ιδεολογικοί και κοινωνιοψυχολογικοί παράγοντες που σχετίζονται με τη συμμετοχή και η σημασία των ταυτίσεων, καθώς αυτές διαχωρίζουν τους μαθητές που συμμετείχαν από αυτούς που δεν συμμετείχαν. Τα αποτελέσματα αυτά θα συζητηθούν τόσο ως προς την θεωρητική όσο και προς την πολιτική τους σημασία.

- **Άρρητες θεωρίες κοινωνικής οντολογίας και ανθρωπολογίας, ιδεολογικοί προσδιορισμοί και κανονιστικές επικεντρώσεις**

Σοφία Γκουμάτση, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

Το φαινόμενο της δικαιολόγησης του κοινωνικού συστήματος αποτελεί σήμερα ένα από τα ταχύτερα αναδυόμενα διεπιστημονικά πεδία μελέτης. Η κοινωνιοψυχολογική έρευνα συμβάλλει ουσιαστικά στη διερεύνηση της υπόθεσης που θέλει τις στάσεις, τις πεποιθήσεις και τα στερεότυπα να εξυπηρετούν το στόχο της νομιμοποίησης των κοινωνικών διευθετήσεων παρέχοντας ιδεολογική στήριξη προς τα κοινωνικά και πολιτικά συστήματα. Στόχος αυτής της έρευνας ήταν να σταθμιστούν οι κλίμακες Social Dominance Orientation (Pratto et al., 1994), Right-Wing Authoritarianism (Altemeyer, 1981), Economic System Justification Scale (Jost, 2002) και Revised Philosophies of Human Nature Scale (Wrightsmann, 1974) και να δημιουργηθούν συντομευμένες εκδοχές τους. Παράλληλος στόχος ήταν η διασύνδεση αυτών των εννοιών με ευρύτερους άξονες σκέψης του κοινωνικού υποκειμένου και η διερεύνηση του ρόλου που διαδραματίζουν πεποιθήσεις και στάσεις ιδεολογικής υφής στην ιδεολογική δικαιώση του status quo, μέσω κοινωνιοψυχολογικών διαδικασιών δικαιολόγησης, εκλογίκευσης και νομιμοποίησής του. Η μέθοδος που εφαρμόστηκε ήταν αυτή των συνεντεύξεων με δομημένα ερωτηματολόγια στους χώρους διδασκαλίας. Στην πρώτη φάση της έρευνας συμμετείχαν 500 φοιτητές και φοιτήτριες διαφόρων Τμημάτων ΑΕΙ της Αθήνας. Στη δεύτερη φάση, όπου χρησιμοποιήθηκαν και ελέγχθηκαν οι συντομευμένες κλίμακες, συμμετείχαν 310 φοιτητές και φοιτήτριες. Τα ευρήματα πιστοποιούν τον πολιτικά χρωματισμένο και ιδεολογικά κανονιστικό χαρακτήρα των συγκεκριμένων εννοιών και προσφέρουν μια βάση τεκμηρίωσης έγκυρου και αξιόπιστου τρόπου μέτρησης και θεωρητικής αξιοποίησής τους σε περαιτέρω έρευνες.

- **Εξω-ομαδική εύνοια και ιδεολογική αναπαραγωγή: Η μομφή της «ξενομανίας» και ο οξιντενταλισμός στη νεοελληνική κουλτούρα**

Νίκος Μποζατζής, *Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων*

Η έννοια της εξω-ομαδικής εύνοιας, η οποία στο παρελθόν είχε ελάχιστα απασχολήσει την κοινωνιοψυχολογική έρευνα, αναδείχθηκε τα τελευταία χρόνια σε έννοια κλειδί στο πλαίσιο της Θεωρίας Δικαιολόγησης του Συστήματος (ΘΔΣ) (π.χ. Jost & Banaji, 1994. Jost & Hunyady, 2002. Jost, Banaji, & Nosek, 2004). Όπως υποστηρίζεται, η εξω-ομαδική εύνοια είναι ίσως ο κατεξοχήν υπεύθυνος κοινωνιο-ψυχολογικός μηχανισμός για την αναπαραγωγή σχέσεων ανισότητας καθώς αποτελεί μέρος (αλλά και ένδειξη) της «ψευδούς συνείδησης» των μελών υποτελών κοινωνικών ομάδων. Στην ανακοίνωση αυτή σκιαγραφούνται τα συστατικά μέρη μιας κριτικής τοποθέτησης απέναντι στον τρόπο με

τον οποίο εννοιολογείται η εξω-ομαδική εύνοια στα πλαίσια της ΘΔΣ από τη σκοπιά της κριτικής κοινωνικής λογοψυχολογίας (critical discursive social psychology) (π.χ. Wetherell, 1998), με θεματική επικέντρωση στην μορφή της «ξενομανίας» που συχνά κινητοποιείται, ιστορικά αλλά και συγχρονικά, στα πλαίσια της νεοελληνικής πολιτισμικής πραγματολογίας και του οξιντενταλισμού που τη διέπει (Bozatzis, 2009). Υιοθετώντας και επεκτείνοντας το μοτίβο της κριτικής που έχει ασκηθεί στη ΘΔΣ από την Augustinos (1999), θα υποστηριχτεί ότι η εξω-ομαδική εύνοια θα πρέπει να προσεγγίζεται ως «απόθεμα» των δρώντων κοινωνικών υποκειμένων που κινητοποιείται μέσα σε ακολουθίες ρηματικής δραστηριότητας οι οποίες και ορίζουν την περίσκεπτη (Billig et al., 1988) εμπλοκή τους σε διεργασίες ιδεολογικής αναπαραγωγής και όχι να χρησιμοποιείται ως «αναλυτικό απόθεμα» για την περιγραφή και αποστασιοποίηση από την κοινή «ψευδή» συνείδηση (ιδεολογία).

Σάββατο, 5 Δεκεμβρίου, 12:00 – 14:00

Θεματική Συνεδρία: «ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ» ΑΞΙΕΣ

- **Η ανάπτυξη της έννοιας του «εχθρού» σε παιδιά σχολικής ηλικίας**
Στέλιος Γεωργίου, *Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Μέσα στα πλαίσια ενός πολυεθνικού ερευνητικού προγράμματος, εξετάστηκαν οι στάσεις παιδιών ηλικίας 7 και 11 χρόνων προς μέλη της ενδο-ομάδας και εξω-ομάδας τους, καθώς και η κατανόηση που είχαν για τον «εχθρό». Πήραν μέρος παιδιά από χώρες που είτε αντιμετώπιζαν πρόσφατα (ή ακόμα αντιμετωπίζουν) συνθήκες πολέμου ή εθνοτικής σύγκρουσης (π.χ. Ισραήλ-Παλαιστίνη, Βόρεια Ιρλανδία, Βοσνία, Κύπρος) είτε όχι (π.χ. Αγγλία, Ολλανδία). Θα παρουσιαστούν τόσο τα αποτελέσματα του συνολικού δείγματος όσο και εκείνα που αφορούν τα παιδιά των Ελληνοκυπρίων. Σε σχέση με τα συγκριτικά δεδομένα, ένα γενικό συμπέρασμα της έρευνας είναι πως το κοινωνικο-ιστορικό πλαίσιο μέσα στο οποίο εντάσσεται η κάθε συγκεκριμένη σύγκρουση καθορίζει τις στάσεις των παιδιών για τα μέλη της ενδο- και εξω-ομάδας και δεν υπάρχει καθολικό μοντέλο που να περιγράφει όλες τις επιμέρους εθνικές ομάδες.

- **Αναπαραστάσεις της παιδικής ηλικίας στον κινηματογράφο**
Μάγια Τσαμπρού, Παύλος Πανταζής, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Στόχος αυτής της μελέτης είναι η αναζήτηση, η ανάδειξη και η συζήτηση των διαφορετικών αποχρώσεων στις φιλικές αναπαραστάσεις του παιδιού και των διαφορετικών χειρισμών της παιδικότητας. Ενδιαφερόμαστε να εξετάσουμε αν οι απεικονίσεις του παιδιού είναι το παιδί *per se*, ή αν εν τέλει παρακολουθούμε απεικονίσεις του παιδιού μέσα από τους πόθους και τις διαθέσεις των ενηλίκων. Για την προσέγγιση αυτού του ερωτήματος στηριζόμαστε στις μεθοδολογικές επιλογές των κοινωνικών αναπαραστάσεων. Θέλουμε επίσης να εξετάσουμε πώς οι παιδικές μνήμες των ίδιων των δημιουργών αποτελούν το πυροδοτικό ερέθισμα για τη δημιουργία ταινιών. Για την προσέγγιση αυτού του ερωτήματος στηριζόμαστε στη θέση της Jacqelin Barus-Michel «Ο ερευνητής, πρώτο αντικείμενο της έρευνας», θέση που υπονοεί ότι ο ερευνητής – εν προκειμένω, ο κινηματογραφιστής – δεν ερευνά παρά τον εαυτό του και σε κάθε περίπτωση, εάν θέλει να φτάσει στον άλλο, πρέπει πρώτα να περάσει από τον ίδιο του τον εαυτό. Σε ό,τι αφορά το πρώτο ερώτημα, η ανάλυση συναφών υλικών οδηγεί στο συμπέρασμα ότι στις ταινίες που αναφέρονται στην παιδικότητα παρακολουθούμε συνήθως τη διαδικασία των ενηλίκων να κατασκευάζουν την εικόνα του παιδιού. Κατ' αυτή την έννοια εξάλλου πρόκειται για κοινωνική/πολιτιστική αναπαραστάση, δηλαδή κοινωνική κατασκευή. Επομένως, η παιδικότητα δεν είναι μια αναλλοίωτη στο χρόνο σκηνή της ανθρώπινης ζωής, αλλά μια κοινωνικά κα-

τασκευασμένη εικόνα που υπηρετεί τις αντιλήψεις των ενηλίκων και αλλάζει σύμφωνα με αυτές. Σε ό,τι αφορά το δεύτερο ερώτημα, αρκεί η ανάλυση ορισμένων παραδειγματικών ταινιών αλλά και συναφών υλικών από τους ίδιους τους κινηματογραφιστές, όπως αυτοβιογραφικά ντοκουμέντα, για να αναγνωριστούν ως αυτο-αναφορικές της παιδικής ηλικίας του εκάστοτε καλλιτέχνη.

• **Στάσεις και αντιλήψεις για τη διαχείριση των απορριμμάτων σε συνάρτηση με την αντικειμενική και προσλαμβανόμενη περιβαλλοντική επιβάρυνση**

Αγγελική Κωνσταντινοπούλου, Βασίλης Παυλόπουλος,
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η μελέτη των αντιλήψεων και των στάσεων απέναντι στη διαχείριση των απορριμμάτων, σε συνάρτηση με την αντικειμενική και την προσλαμβανόμενη περιβαλλοντική επιβάρυνση της περιοχής κατοικίας. Το θεωρητικό υπόβαθρο βασίζεται σε κοινωνιοψυχολογικές προσεγγίσεις των περιβαλλοντικών ζητημάτων, όπως το διευρυμένο μοντέλο της ενεργοποίησης του κανόνα (Stern et al., 1993) και η διακύμανση της έννοιας του περιβάλλοντος από στενά τοπικό σε διάχυτο/παγκόσμιο επίπεδο (Gooch, 1995). Το δείγμα αποτέλεσαν 122 κάτοικοι του Λεκανοπεδίου Αττικής, ηλικίας 17-45 χρόνων, από τους οποίους 55 διέμεναν σε περιοχές κοντά-σε-ΧΥΤΑ (υψηλή περιβαλλοντική επιβάρυνση, ΥΠΕ) και 67 μακριά-από-ΧΥΤΑ (χαμηλή περιβαλλοντική επιβάρυνση, ΧΠΕ). Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, η ομάδα ΥΠΕ θεωρεί ότι πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην αντιμετώπιση της ρύπανσης του αέρα, της ρύπανσης των υδάτων και της δυσσομίας, ενώ προκρίνει την άμεση απομάκρυνση των ΧΥΤΑ από τις κατοικημένες περιοχές. Η ομάδα ΧΠΕ θεωρεί ότι πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην αντιμετώπιση της ρύπανσης του αέρα, της ρύπανσης των υδάτων και της υπερθέρμανσης του πλανήτη, ενώ προκρίνει τα προγράμματα ανακύκλωσης. Η στάση της ομάδας ΥΠΕ απέναντι στα μέτρα διαχείρισης ήταν προσανατολισμένη στην ικανοποίηση των ζωτικών αναγκών του «εδώ» και «τώρα», ενώ της ομάδας ΧΠΕ σε πιο μακροπρόθεσμη προοπτική. Τα ευρήματα αυτά υποδηλώνουν ότι η αναπαράσταση των περιβαλλοντικών προβλημάτων και ο αξιακός προσανατολισμός (εγωιστικός, αλτρουιστικός, βιοσφαιρικός) για την ενεργοποίηση του περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος συναρτώνται ενδεχομένως με τη συγκεκριμένη κοινωνική-τοπική ταυτότητα, η οποία ενεργοποιείται κάθε φορά.

• **Κοινωνικοί παράγοντες στην ανάπτυξη της «πράσινης» συμπεριφοράς**

Ρόμπερτ Μέλλον, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

Τα αποτελέσματα των πειραματικών αναλύσεων της σχέσης μεταξύ συμπεριφοράς και κοινωνικών παραγόντων έχουν προσφέρει ωφέλιμη καθοδήγηση για παρεμβάσεις στην αντιμετώπιση πολλών προβλημάτων της κοινωνίας. Υπάρχουν, όμως, σχετικά λίγες εφαρμογές της ψυχολογικής επιστήμης στην κατανόηση του ρόλου του κοινωνικού περιβάλλοντος στον καθορισμό συμπεριφορών που καταστρέφουν το φυσικό περιβάλλον, με τρόπο που αυξάνει την αποτελεσματικότητα της ρύθμισης των συνθηκών για την ανάπτυξη συμπεριφορών φιλικών προς αυτό. Η παρούσα εισήγηση παρέχει ένα παράδειγμα εφαρμογών της διερεύνησης των αναπαραστάσεων κοινωνικής πρόελευσης για το σχεδιασμό παρεμβάσεων προς την ανάπτυξη μιας μορφής «πράσινης» συμπεριφοράς, που είναι η κατάλληλη χρήση του τεχνητά καθαριζόμενου νερού (και των προϊόντων που καλλιεργούνται με τη χρήση αυτού) αντί του φυσικά καθαριζόμενου νερού. Συγκεκριμένα, περιγράφεται πώς η διερεύνηση των αναπαραστάσεων του ανακυκλωμένου νερού συμβφέρει στο σχεδιασμό σημάτων αναγνώρισης των διαφορετικών ποιοτήτων του ανακυκλωμένου νερού, καθώς επίσης και η πειραματική απόδειξη ότι τα σήματα αυτά αυξάνουν την πιθανότητα αγοράς και ασφαλούς χρήσης του ανακυκλωμένου νερού με

ελάχιστη εκπαίδευση, ακριβώς επειδή βασίζεται στην προηγούμενη κοινωνική εκμάθηση. Περιγράφεται, επίσης, πώς η κοινωνική επιρροή δημιουργεί αναπαραστάσεις του ανακυκλωμένου νερού οι οποίες είναι ασυμβίβαστες με την κατανάλωσή του, με αποτέλεσμα το προϊόν να προκαλεί απδία λόγω της κοινωνικής συσχέτισής του με αποτρεπτικά ερεθίσματα και τελικά να απορρίπτεται. Τέλος, περιγράφεται πώς η γνώση των μηχανισμών καθορισμού της κοινωνικής αναπαράστασης του ανακυκλωμένου νερού ως μολυσμένο, βρώμικο κτλ. μπορεί να ωφελήσει το σχεδιασμό της παρουσίασης του ανακυκλωμένου νερού στο κοινό με τρόπο που να αυξάνει την πιθανότητα κατανάλωσής του, δηλαδή σε κοινωνικές παρεμβάσεις που συμβάλλουν στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Σάββατο, 5 Δεκεμβρίου, 18:00 – 20:00

Θεματική Συνεδρία: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΡΡΟΗ

- «Άρρητες Θεωρίες Κοινωνικής Επιρροής»: τα ερευνητικά ευρήματα ως ερευνητικό αντικείμενο Γεράσιμος Προδρομίτης, Στάμος Παπαστάμου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Στην ανακοίνωση παρουσιάζονται ευρήματα ενός ευρύτερου ερευνητικού προγράμματος, το οποίο μελετά τα διαπερατά όρια μεταξύ της κοινωνικής σκέψης και της επιστημονικής μελέτης των φαινομένων και των διαδικασιών κοινωνικής επιρροής και συγκεκριμένα επικεντρώνεται στους τρόπους, μέσω των οποίων το κοινωνικό υποκείμενο προσλαμβάνει και αναπαράγει τους μηχανισμούς, που εμπλέκονται σε κάθε επικοινωνιακή διαδικασία, που δυνητικά καταλήγει σε αλλαγή γνώμης και συμπεριφοράς καθώς και σε επαναπροσδιορισμό του πεδίου κοινωνικής αλληλεξάρτησης. Βασική υπόθεση της εν λόγω ερευνητικής απόπειρας, η οποία τεκμηριώνεται από αντίστοιχα ευρήματα, είναι ότι οι δοξασίες, οι κοινωνικές αναπαραστάσεις και οι πολυώνυμες «άρρητες θεωρίες» πρόσληψης και «εξήγησης» του κοινωνικού είναι κάθε άλλο παρά ιδεολογικά ουδέτερες. Αντίθετα διαδραματίζουν έναν προδήλως κανονιστικό και σε πολλές των περιπτώσεων εκλογικευτικό ρόλο, γεγονός που, πέρα από το ότι επαναθέτει το (πολλές φορές σκόπιμα συγκαλυμμένο) ζήτημα περί «επιστημονικής ουδετερότητας», εμπλουτίζει την επιστημολογική προβληματική και ανανεώνει την ερευνητική πρακτική προσέγγισης των φαινομένων κοινωνικής επιρροής.

- Κοινωνική επιρροή και η αντίληψή της: Προσλαμβανόμενη επιρροή και προσλαμβανόμενη πειστικότητα του μηνύματος επιρροής
Αντώνης Γαρδικιώτης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η ανακοίνωση επικεντρώνεται σε επικοινωνιακά φαινόμενα της κοινωνικής επιρροής. Τρεις πειραματικές μελέτες διερευνούν την αντίληψη της επιρροής στα πλαίσια της πλειοψηφικής και μειονοτικής επιρροής. Η πρώτη μελέτη διερευνά την προσλαμβανόμενη πλειοψηφική και μειονοτική επιρροή, δηλαδή την εκτίμηση που κάνουν οι αποδέκτες της κοινωνικής επιρροής για τη δυνατότητα επιρροής της πηγής. Ειδικότερα, διερευνάται κατά πόσο η πλειοψηφική ή μειονοτική επιρροή συνδέεται με αυξημένη αντίληψη τρίτου προσώπου (δηλ. μεγαλύτερη επιρροή στους άλλους σε σύγκριση με τον εαυτό). Επίσης μελετάται ποια η σημασία της προσλαμβανόμενης πειστικότητας του μηνύματος για την πραγματική επιρροή της πλειοψηφικής ή μειονοτικής πηγής. Στο δεύτερο πείραμα, πέρα από τις στάσεις και τις σκέψεις των συμμετεχόντων απέναντι σε μια αντίθετη πλειοψηφία ή μειονότητα, μελετάται η προσλαμβανόμενη πειστικότητα του μηνύματος επιρροής. Τέλος, στο τρίτο πείραμα η πειστικότητα του μηνύματος της πλειοψηφικής ή μειονοτικής επιρροής εγχειρηματοποιείται πειραματικά και διερευνάται η σύνδεση της προσλαμβανόμενης πειστικότητας με την πραγματική επιρροή της πηγής.

- **Μειονότητα και αυτονομία: Η μειονοτική επιρροή υπό το πρίσμα της θεωρίας αυτοπροσδιορισμού**
Αλέξης Αρβανίτης, *Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών*
Ερρίκος Βασιλικός, *Αλεξάνδρα Χαντζή, Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*
Αντώνης Γαρδικιώτης, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Η θεωρία αυτοπροσδιορισμού (Self-Determination Theory) αντιμετωπίζει την ανθρώπινη ανάπτυξη ως την οργανισμική διαδικασία κατά την οποία οι άνθρωποι εσωτερικεύουν, επεξεργάζονται και ενσωματώνουν εσωτερικές δομές ή αναπαραστάσεις για τον εαυτό τους και τον κόσμο. Η διαδικασία ενσωμάτωσης ενισχύεται, σύμφωνα με τη θεωρία, όταν το περιβάλλον προσφέρει στήριξη στην αυτονομία βοηθώντας το άτομο να σκεφτεί σε όρους των ενσωματωμένων δομών. Στην παρούσα έρευνα, εξετάζεται αν η πλειοψηφική και η μειονοτική επιρροή προσφέρουν διαφορετικούς βαθμούς στήριξης στην αυτονομία του ατόμου και άρα έχουν διαφορετική επίδραση στη διαδικασία ενσωμάτωσης στάσεων. Σύμφωνα με τον Moscovici (1980), η πλειοψηφική άποψη ενεργοποιεί διαδικασίες κοινωνικής σύγκρισης και πίεσης για ενδοτικότητα ενώ η μειονοτική άποψη ενεργοποιεί διαδικασίες επικύρωσης και μπορεί να παράγει πραγματική αλλαγή στάσης, δηλαδή μεταστροφή. Σε όρους δηλαδή της θεωρίας αυτοπροσδιορισμού, η πλειοψηφία φαίνεται να περιορίζει την αυτονομία του ατόμου και να μην επιτυγχάνει ενσωμάτωση της στάσης, ενώ η μειονότητα φαίνεται να θέτει τις προϋποθέσεις για πραγματική ενσωμάτωση της μειονοτικής στάσης. Μία πρώτη έρευνα εξετάζει την παραπάνω ευρύτερη υπόθεση. Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να διαβάσουν ένα κείμενο επιρροής και να απαντήσουν σε ερωτηματολόγιο που είχε σχεδιαστεί για να μετρήσει τις στάσεις αλλά και τον αντιληπτό αυτοπροσδιορισμό και το επίπεδο ενσωμάτωσης κατά την υιοθέτηση των στάσεων. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η συμφωνία με το κείμενο επιρροής συσχετίζεται με αντιληπτό αυτοπροσδιορισμό μόνο στη μειονοτική συνθήκη ενώ αλλαγή στάσης υπάρχει μόνο στη μειονοτική συνθήκη και μόνο για τους συμμετέχοντες στους οποίους έχει ενεργοποιηθεί ασυνείδητα το αυτόνομο σύστημα αντίληψης. Τα ευρήματα θα συζητηθούν και θα τεθούν ερωτήματα και προτάσεις για περαιτέρω διερεύνηση.

- **Πολιτική ιδεολογία και μεταφυσική πίστη: Μια κοινωνιοψυχολογική προσέγγιση**
Ανδρέας Ζαχαριάδης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

Σκοπός της έρευνας είναι η πειραματική διερεύνηση της διασύνδεσης της μεταφυσικής πίστης με τις πολιτικές πεποιθήσεις. Τα δύο αυτά στοιχεία, βάσει κοινωνιολογικών και ιστορικών πηγών, φαίνεται να συνδέονται στα πλαίσια ενός ευρύτερου συστήματος πρόσληψης και αναπαραγωγής της πραγματικότητας που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «πολιτική ιδεολογία». Συνεχίζοντας την συλλογιστική του Weber περί διασύνδεσης των στοιχείων της πίστης με κοινωνικές και οικονομικές πρακτικές, εξετάστηκε ο παραπάνω προβληματισμός, ο οποίος εγχειρηματοποιήθηκε στο πλαίσιο των κοινωνιοψυχολογικών διαδικασιών μειονοτικής επιρροής. Σχεδιάστηκαν πειράματα με τα οποία ελέγχθηκε ο ρόλος της ταυτότητας της πηγής (μειονοτική=πίστη στην ύπαρξη ξωτικών vs. πλειονοτική=ανυπαρξία ξωτικών) και ο ρόλος μειονοτικών στρατηγικών επιρροής (μειονοτική στρατηγική με επικέντρωση σε σύμβολο συσπείρωσης στην αριστερά vs. μειονοτική στρατηγική με επικέντρωση σε σύμβολο συσπείρωσης στη δεξιά). Οι εξαρτημένες μεταβλητές αφορούσαν πολιτικές πεποιθήσεις των κοινωνικών υποκειμένων. Η βασική υπόθεση της έρευνας είναι ότι θα υπάρξει επίδραση του μειονοτικού κειμένου σε δεξιές θέσεις. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η ταυτότητα της πηγής επιδρά στις πολιτικές πεποιθήσεις. Συγκεκριμένα, τα υποκείμενα που έλαβαν το μειονοτικό κείμενο (υπέρ της ύπαρξης ξωτικών) συσπειρώθηκαν σε αντι-αριστερές θέσεις. Η στρατηγική επικέντρωσης των κοινωνικών υποκειμένων σε σύμβολα της πολιτικής δεξιάς ή της πολιτικής αριστεράς τα ώθησε στη συσπείρωσή τους σε ανάλογες θέσεις. Από τα παραπάνω διαφαίνεται η ύπαρξη σύνδεσης των στοιχείων που αποτελούν μέρος του ιδεολογικού συστήματος.

ΚΥΡΙΑΚΗ, 6 Δεκεμβρίου

Κυριακή, 6 Δεκεμβρίου, 09:30 – 11:30

Θεματική Συνεδρία: ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ, ΜΝΗΜΗ

- **Το αναπαραστασιακό παρελθόν της Ελλάδας: Ένα διακύβευμα μνήμης και λήθης**
Άννα Μαντόγλου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση της κοινωνικής μνήμης και κοινωνικής λήθης του ιστορικού παρελθόντος της Ελλάδας, υπό το θεωρητικό πρίσμα των κοινωνικών αναπαραστάσεων και της κοινωνικής ταυτότητας. Στην έρευνα συμμετείχαν 690 άνδρες και γυναίκες διαφορετικών ηλικιών που τους ζητήθηκε να σημειώσουν ένα συγκεκριμένο γεγονός που επιθυμούν να θυμούνται/ξεχάσουν για πάντα από την ιστορία της Ελλάδας. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η σκέψη των Ελλήνων για το ιστορικό τους παρελθόν δομείται γύρω από τρεις οργανωτικές αρχές. Η πρώτη οργανωτική αρχή αφορά ένα ένδοξο και νοσταλγικό παρελθόν μνήμης που συνδέεται με μια χρυσή και ηρωική εποχή. Η δεύτερη οργανωτική αρχή εκφράζει μια διαχρονική συγκρουσιακή σχέση λήθης (=λήθη φάρμακο) με τον εθνικό άλλο, την Τουρκία, που συνδέεται με εθνικά γεγονότα που σηματοδότησαν την πορεία της ιστορίας και καθόρισαν την ελληνική εθνική ταυτότητα. Η τρίτη οργανωτική αρχή συνδέεται με τη λήθη των ενδο-εθνικών συγκρούσεων (=λήθη φαρμάκι), που δίχασαν την ελληνική κοινωνία, κυρίως, μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι τη μεταπολίτευση (εμφύλιος και δικτατορία). Ο κεντρικός πυρήνας του αναπαραστασιακού ιστορικού παρελθόντος αναδύεται από την πρώτη οργανωτική αρχή και είναι συναινετικός, δεν επηρεάζεται ούτε από την ηλικία ούτε από το φύλο των συμμετεχόντων. Η εθνική ταυτότητα υπερέχει των άλλων ταυτοτήτων, μοιάζει υπερκείμενη και απορροφά τις όποιες διαφορές των «τοπικών» ταυτοτήτων. Από την άλλη, η κοινωνική λήθη φαίνεται να ανήκει στο περιφερειακό αναπαραστασιακό σύστημα, που επιτρέπει τις ατομικές διακυμάνσεις και την επικέντρωση των ιδιαίτερων ταυτοτήτων.

- **Κοινωνικές αναπαραστάσεις της παγκοσμιοποίησης και η επικέντρωσή τους στην κοινωνικοοικονομική θέση και την πολιτική τοποθέτηση**
Άρτεμις-Μαργαρίτα Γρίβα, Ξένια Χρυσοχόου,
Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Η παγκοσμιοποίηση είναι ένας όρος που χρησιμοποιείται ευρέως στην κοινωνιολογική βιβλιογραφία και στην καθημερινή ζωή, χωρίς ωστόσο να υπάρχει συμφωνία σχετικά με τον ορισμό της ή τις βασικές της διαστάσεις. Στον χώρο της Κοινωνικής Ψυχολογίας δεν υπάρχει, απ' όσο γνωρίζουμε, προηγούμενη εμπειρική έρευνα πάνω στην παγκοσμιοποίηση, παρ' ότι είναι έννοια ιδεολογικά και συμβολικά φορτισμένη. Βασισμένη στη θεωρία των κοινωνικών αναπαραστάσεων (Mosconi, 1961/76) η παρούσα έρευνα είχε στόχο να διερευνήσει τη γνώση του κοινού νου για την παγκοσμιοποίηση σε σύγκριση με τον επιστημονικό λόγο γι' αυτήν, σε δείγμα φοιτητών κοινωνικών επιστημών. Μελετήθηκαν επίσης πιθανές επικεντρώσεις (Doise, 1992) της κοινωνικής αναπαράστασης της παγκοσμιοποίησης, και συγκεκριμένα η προσλαμβανόμενη κοινωνικο-οικονομική θέση των συμμετεχόντων, οι πολιτικές τους πεποιθήσεις και η πολιτική τους αυτο-τοποθέτηση. Η παραγοντική ανάλυση έδειξε ότι η κοινωνική αναπαράσταση της παγκοσμιοποίησης δομείται στους εξής πέντε παράγοντες: 1) Παγκοσμιοκεντρισμός/ Εκσυγχρονισμός: αναφέρεται σε θετικές απόψεις για την παγκοσμιοποίηση ως φορέα εκσυγχρονισμού, 2) Διεθνισμός: εστιάζει στις αρνητικές όψεις της παγκοσμιοποίησης που παράγει κοινωνικές ανισότητες, 3) Μετασχηματισμός: αναφέρεται στο ρυθ-

μιστικό ρόλο του κράτους στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης, 4) Πολυπολιτισμικότητα: σχετίζεται με τις πολιτισμικές αλλαγές στη σύγχρονη κοινωνία, 5) Νεοφιλελευθερισμός: αφορά στην καπιταλιστική στροφή της παγκόσμιας οικονομίας και στις εργασιακές σχέσεις. Βρέθηκε επίδραση της προσλαμβανόμενης κοινωνικοοικονομικής θέσης στις Παγκοσμιοκεντρικές απόψεις, η οποία όμως διαμεσολαβήθηκε από τις δεξιές πολιτικές απόψεις. Η κοινωνικοοικονομική θέση άσκησε επίσης επίδραση στις Διεθνιστικές απόψεις, αλλά η σχέση αυτή διαμεσολαβήθηκε από τις αριστερές πολιτικές απόψεις. Οι δεξιές πολιτικές απόψεις σχετίστηκαν θετικά με τον Μετασχηματισμό, την Πολυπολιτισμικότητα και τον Νεοφιλελευθερισμό, οι παραπάνω όμως παράγοντες δεν σχετίστηκαν με τη δεξιά αυτο-τοποθέτηση των συμμετεχόντων. Τα αποτελέσματα τονίζουν τη σημασία των διαφόρων επικεντρώσεων και της πολιτικής τοποθέτησης για την κοινωνική αναπαράσταση της παγκοσμιοποίησης.

• **Ο λαϊκιστικός λόγος ως μήνυμα κοινωνικής επιρροής: Μηχανισμοί και διαδικασίες**
Μιχάλης Παπαντωνόπουλος, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

Σκοπός της έρευνας ήταν η διερεύνηση του τρόπου που επιδρά ένα λαϊκιστικό μήνυμα (εκφορά λόγου στο όνομα του «λαού», με επίκληση αυτονόητων ηθικών και πολιτικών αξιών) στις αντιλήψεις των κοινωνιοψυχολογικών υποκειμένων. Στο πείραμα (2x3x2), όπου συμμετείχαν 178 μαθητές της Β' και Γ' Λυκείου, εξετάστηκε πώς η κομματική (ή μη) ταυτότητα μιας λαϊκιστικής πηγής επιρροής, καθώς και τα αξιακά ιδεολογικά φίλτρα με τα οποία αυτή κρίνεται («πνεύμα των καιρών», σύγκρουση, συναίνεση), επιδρούν στο βαθμό ανοχής των υποκειμένων σε μια σειρά από πρακτικές παραβιάσεις της διαδικαστικής δικαιοσύνης, στις απόψεις τους για τους όρους του πολιτικού παιχνιδιού και τελικά στην εικόνα του φορέα του λαϊκιστικού μηνύματος. Τα κύρια ευρήματα επαληθεύουν τις βασικές υποθέσεις του πειράματος. Η ταυτότητα της πηγής του μηνύματος, καθώς και τα φίλτρα, με τα οποία κρίνεται το λαϊκιστικό περιεχόμενο, αλληλεπιδρούν με την ιδεολογική τοποθέτηση των υποκειμένων. Συγκεκριμένα, ο λαϊκιστικός λόγος, ιδωμένος υπό το πρίσμα της σύγκρουσης, οξύνει τη διαφοροποίηση των απόψεων ανάμεσα στα θεωρούμενα ως αριστερά και δεξιά υποκείμενα. Αντίθετα, στην περίπτωση όπου το ίδιο λαϊκιστικό μήνυμα κρίνεται με όρους του «πνεύματος των καιρών», οι διαφορές στις θέσεις, μεταξύ των αριστερών και δεξιών αμβλύνονται. Ακόμα, όταν ο φορέας του λαϊκιστικού μηνύματος παρουσιάζεται ως πολιτική οντότητα που υποστηρίζει κομματική οργάνωση, τα δεξιά υποκείμενα, πολύ περισσότερο από τα αριστερά, μοιάζουν να απορρίπτουν ιδέες που βρίσκονται κοντά στον εθνο-λαϊκισμό. Αντίστροφα, στην περίπτωση που η πηγή εκφράζεται ως το γενικότερο (αποπολιτικοποιημένο) αίτημα περί αναδιάρθρωσης της κοινωνικής και πολιτικής πραγματικότητας, οι δεξιοί συμμετέχοντες τείνουν να αποδέχονται παρόμοιες απόψεις.

• **Διαμόρφωση αναπαραστάσεων της παράδοσης και του εκσυγχρονισμού και κοινωνικές στάσεις υπό το πρίσμα της πολιτισμικής παγκοσμιοποίησης**
Βασίλειος Λεωνίδας Γκρόνεμπεργκ, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

Η παρούσα έρευνα επιχειρεί να εξετάσει τον τρόπο με τον οποίο η πολιτισμική παγκοσμιοποίηση επηρεάζει τις κοινωνικές αναπαραστάσεις της παράδοσης και του εκσυγχρονισμού, καθώς και τις κοινωνικές στάσεις που υιοθετούνται ανάλογα με τις οπτικές περί πολιτισμικής παγκοσμιοποίησης. Το ερωτηματολόγιο της έρευνας χορηγήθηκε σε 249 άτομα στοχεύοντας να εμβαθύνει στο πώς αντιλαμβάνονται οι νέοι την έννοια της παράδοσης σε μια κοινωνία με τις ιδιαιτερότητες της ελληνικής, η οποία δέχεται εκσυγχρονιστικές πιέσεις. Χρησιμοποιώντας στατιστικές μεθόδους όπως η ανάλυση παραγόντων και η ανάλυση διακύμανσης επιχειρήθηκε η ανεύρεση αιτιακών σχέσεων ανάμεσα στις τρεις οπτικές περί πολιτισμικής παγκοσμιοποίησης (ομογενοποίηση, νόθευση, πόλωση

πολιτισμών) και στις ποικίλες αναπαραστάσεις της παράδοσης και του εκσυγχρονισμού, καθώς και στις στάσεις απέναντι σε επίκαιρα κοινωνικά ζητήματα. Βρέθηκε πως οι οπτικές περί παγκοσμιοποίησης που υιοθετούν τα άτομα επηρεάζουν τις αναπαραστάσεις τους σχετικά με τις έννοιες τις παράδοσης και του εκσυγχρονισμού, καθώς και τις κοινωνικές τους στάσεις. Συγκεκριμένα, το σκεπτικό της νόθευσης των πολιτισμών συνδέεται με θετικές αναπαραστάσεις της παράδοσης και αρνητικές του εκσυγχρονισμού, ενώ αυτό της ομογενοποίησης με αρνητικές αναπαραστάσεις της παράδοσης και θετικές του εκσυγχρονισμού. Επίσης, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και το ανεκτικό *Zeitgeist*, ένα ισχυρό σκεπτικό στο επίπεδο των κοινωνικών στάσεων που φαίνεται να συνάδει με την ομογενοποίηση και να διαφωνεί με παραδοσιακές έννοιες. Τα αποτελέσματα θα συζητηθούν στο πλαίσιο της θεωρίας των κοινωνικών αναπαραστάσεων και αυτής των κοινωνικών στάσεων.

Κυριακή, 6 Δεκεμβρίου, 12:00 – 13:30

Θεματική Συνεδρία: ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ, ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΟΜΑΔΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

- **Θεωρητικές γενικεύσεις στη θεωρία δικαιολόγησης του συστήματος: Δικαιολογημένες ή μη;**
Τηλέμαχος Ιατρίδης, *Πανεπιστήμιο Κρήτης*
Κων/να Βασιλείου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

Η θεωρία δικαιολόγησης του συστήματος (Jost & Banaji, 1994. Jost & Hunuady, 2002) έχει εδραιωθεί στη διεθνή συζήτηση ως ένα από τα πιο φιλόδοξα θεωρητικά μοντέλα ανάλυσης των διομαδικών σχέσεων, διεκδικώντας ενίοτε μεγαλύτερο εύρος αναφοράς από άλλα εδραιωμένα μοντέλα όπως αυτό της κοινωνικής ταύτισης. Μία από τις βασικές καινοτομίες του μοντέλου αυτού είναι η εισήγηση μίας – παράλληλης με την ανάγκη δικαιολόγησης της ομάδας – «ανάγκης δικαιολόγησης του συστήματος», η οποία φέρεται να ευθύνεται για το οξύμωρο κατά πολλούς φαινόμενο της εξω-ομαδικής εύνοιας. Η θεωρία δικαιολόγησης του συστήματος διατυπώνει ειδικότερα την πρόβλεψη ότι, λόγω της ανάγκης τους να δικαιολογήσουν τους υπάρχοντες συσχετισμούς ισχύος, τα μέλη ομάδων χαμηλής κοινωνικής θέσης δικαιολογούν το σύστημα περισσότερο όταν αυτό απειλείται. Η συμβολή μας διατυπώνει αμφιβολίες για τη θεωρητική σκοπιμότητα της ανάγκης δικαιολόγησης του συστήματος και για την οικολογική εγκυρότητα των ευρημάτων στα οποία βασίζεται η παραπάνω πρόβλεψη. Παρουσιάζονται τα ευρήματα μιας πειραματικής μελέτης στην οποία τα μέλη μιας ομάδας χαμηλού συγκριτικά κύρους (νοσηλευτές απόφοιτοι TEI) προσέλαβαν το σύστημα κοινωνικών σχέσεων ως πιο δίκαιο όταν α) η δική τους θέση παρουσιαζόταν ως υψηλότερη από αυτή της εξω-ομάδας (νοσηλευτές απόφοιτοι AEI) και β) ο συγκεκριμένος καταμερισμός εργασίας παρουσιαζόταν ως μη νόμιμος. Τα ευρήματα αυτά τοποθετούν τη συζήτηση σχετικά με τη δικαιολόγηση του συστήματος στο επίπεδο των στρατηγικών των κοινωνικών ομάδων και των μεταξύ τους σχέσεων.

- **Επιδράσεις περιφερειακών ερεθισμάτων σε προτιμήσεις II: Ο ρόλος της εξοικείωσης και της σειράς**
Γεώργιος Αμπακούμκιν, *Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας*

Σύμφωνα με προηγούμενες έρευνες, οι προτιμήσεις των ατόμων μπορεί να επηρεάζονται, μεταξύ άλλων, και από περιφερειακά ερεθίσματα. Σε αυτό το πλαίσιο, αρκετές έρευνες έχουν διαπιστώσει επιδράσεις στις προτιμήσεις της εξοικείωσης με ένα ερέθισμα (π.χ., φαινόμενο της απλής έκθεσης) όπως και της σειράς εμφάνισης των ερεθισμάτων (π.χ., φαινόμενο του πρότερου). Από την άλλη, δεν έχει εξεταστεί ιδιαίτερα το ερώτημα πώς επηρεάζονται οι προτιμήσεις κατά την παρουσία περισσότερων του ενός περιφερειακών ερεθισμάτων. Η παρούσα έρευνα εξέτασε την ταυτόχρονη επίδραση της εξοικείωσης και της σειράς σε προτιμήσεις. Στους συμμετέχοντες παρουσιάστηκε μια σειρά από

ζεύγη ερεθισμάτων και τους ζητήθηκε να δηλώσουν κάθε φορά την προτίμησή τους για ένα από τα δύο ερεθίσματα. Τα ερεθίσματα διέφεραν μεταξύ τους ως προς τη σειρά παρουσιάσής τους και ως προς το βαθμό στον οποίο ήταν οικεία για τους συμμετέχοντες σύμφωνα με ένα πειραματικό σχέδιο 2 (σειρά ερεθίσματος: πρώτο έναντι δεύτερου) X 3 (συνδυασμός εξοικείωσης με τα ερεθίσματα: οικείο-οικείο έναντι οικείου-μη οικείου έναντι μη οικείου-μη οικείου, εντός των υποκειμένων). Διαπιστώθηκε κύρια επίδραση της σειράς (προτίμηση του πρώτου έναντι του δεύτερου). Η κύρια επίδραση της εξοικείωσης, όπως επίσης η αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο παραγόντων διαπιστώθηκαν μόνο ως τάσεις. Τα αποτελέσματα συζητώνται σε σχέση με ευρήματα προηγούμενης σχετικής μελέτης όπου διαπιστώθηκε μόνο μία κύρια επίδραση της εξοικείωσης, αλλά και στο πλαίσιο της σχετικής σημασίας που μπορεί να έχουν περιφερειακά ερεθίσματα για τις προτιμήσεις των ατόμων.

- Το κοινωνικό κύρος των ακαδημαϊκών κριτηρίων οργάνωσης της εκπαίδευσης και αξιολόγησης των επιδόσεων στη διαμόρφωση των παραστάσεων για τις πανεπιστημιακές σπουδές:

Ένα παράδειγμα εκλογίκευσης των εκλογικεύσεων

Ευγενία Σαρηγιαννίδη, Ιωάννης Παπαμιχαήλ,

Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Στην έρευνα αυτή μελετήθηκαν οι διαδικασίες της εκλογίκευσης των φοιτητικών πρακτικών της συμμετοχής στις εξετάσεις ενός μαθήματος που ουδέποτε έχει διδαχθεί. Η υπόθεση είναι ότι οι γνωστικές ασυμφωνίες που ενδεχομένως μπορούν να προκληθούν πειραματικά σε αυτά τα υποκείμενα (37 φοιτητές) δεν θα επιλυθούν τόσο μέσα από «κυνικού τύπου» στάσεις που θα υποβάθμιζαν το θεσμικό κύρος του Πανεπιστημίου ή των τίτλων σπουδών που παρέχει, αλλά αντίθετα μέσα από εκλογικεύσεις που, αφενός, θα επιχειρούν να δικαιολογήσουν τις «εθιμικές» φοιτητικές πρακτικές στο παρόν, αλλά αφετέρου θα υπογραμμίζουν την ανάγκη της μελλοντικής αυστηροποίησης του νομικού πλαισίου που διέπει την λειτουργία του Πανεπιστημίου, ως μόνου ικανού να εξασφαλίσει το τυπικό κύρος των σπουδών. Τα αποτελέσματα μοιάζουν να επιβεβαιώνουν αυτή την υπόθεση.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Αδαμοπουλος John (σελ. 7, 15)
adamopoj@gvsu.edu

Αμπακούμκιν Γεώργιος (σελ. 10, 28)
gabak@ece.uth.gr

Αναστασοπούλου Άννα (σελ. 7, 17)
anastasopoulou.anna@yahoo.gr

Αρβανίτης Αλέξης (σελ. 9, 25)
alexiosarvanitis@yahoo.com

Βασιλείου Κωνσταντίνα (σελ. 10, 28)
dinavasiliou@hotmail.com

Βασιλικός Ερρίκος (σελ. 7, 9, 18, 25)
eric.vassilikos@gmail.com

Γαρδικιώτης Αντώνης (σελ. 2, 9, 24, 25)
agardiki@jour.auth.gr

Γεωργίου Στέλιος (σελ. 9, 22)
stege@ucy.ac.cy

Γκουμάτση Σοφία (σελ. 8, 21)
sophiagkoumatsi@yahoo.gr

Γκρόνεμπεργκ Βασίλειος Λεωνίδας (σελ. 10, 27)
leo_gron@panteion.gr

Γρηγοροπούλου Νικολίτσα (σελ. 7, 16)
nikgrigoropoulou@hotmail.com

Γρίβα Άρτεμις-Μαργαρίτα (σελ. 10, 26)
art.m.gr@gmail.com

Δικαίου Μαρία (σελ. 2, 8)
mdikaiou@psy.auth.gr

Ζαχαριάδης Ανδρέας (σελ. 9, 25)
andreassiii@mail.gr

Ιατρίδης Τηλέμαχος (σελ. 10, 28)
iatridis@fks.uoc.gr

Κακαλέτρης Παναγιώτης (σελ. 8, 20)
takis@panteion.gr

Κατερέλος Ιωάννης (σελ. 7, 10, 18, 19)
iokat@panteion.gr

Κεσκίνης Κωνσταντίνος (σελ. 6, 14)
konkeskin@yahoo.gr

Κορδούτης Παναγιώτης (σελ. 2, 6, 14)
kordouti@panteion.gr

Κωνσταντινάκος Παντελής (σελ. 6, 15)
pkon@uop.gr

Κωνσταντινοπούλου Αγγελική (σελ. 9, 23)
angelkonstantin2006@yahoo.gr

Μαντόγλου Άννα (σελ. 2, 6, 10, 26)
madoglou@panteion.gr

Μέλλον Ρόμπερτ (σελ. 9, 23)
mellon@panteion.gr

Μερτζιάνη Ειρήνη (σελ. 6, 14)
mertziani@yahoo.gr

Μόττιν-Στεφανίδη Φρόσω (σελ. 7, 17)
frmotti@psych.uoa.gr

Μουντάκης Κωνσταντίνος (σελ. 6, 15)
kmudakis@uop.gr

Μπάρκας Δημήτρης (σελ. 8, 20)
dimbarkas@yahoo.gr

Μποζατζής Νίκος (σελ. 8, 21)
nikobo@cc.uoi.gr

Ντάλλα Μαρίνα (σελ. 7, 17)
marinantalla@yahoo.gr

Πανίτσα Γεωργία (σελ. 8, 20)
georgia_panitsa@hotmail.com

Πανταζής Παύλος (σελ. 9, 22)
ppantazi@eled.auth.gr

Παπαθεοδώρου Διδώ (σελ. 7, 16)
didopapa@hotmail.com

Παπαμιχαήλ Ιωάννης (σελ. 10, 29)
gpapam@panteion.gr

Παπαντωνόπουλος Μιχάλης (σελ. 10, 27)
mpaplos@gmail.com

Παπαστάμου Στάμος (σελ. 2, 3, 6, 8, 9, 19, 24)
stamospa@panteion.gr

Πατινιώτης Νικήτας (σελ. 7)
patiniot@otenet.gr

Παυλόπουλος Βασίλης (σελ. 2, 6, 7, 9, 15, 16, 17, 23)
vpavlop@psych.uoa.gr

Πόρτολας Νίκος (σελ. 7, 19)
nportol@panteion.gr

Προδρομίτης Γεράσιμος (σελ. 2, 9, 24)
gprod@panteion.gr

Ρήγα Αναστασία-Βαλεντίνη (σελ. 2, 8, 10, 20)
riga@psy.soc.uoc.gr

Σακκά Δέσποινα (σελ. 2, 8)
dsakka@eled.duth.gr

Σαρηγιαννίδη Ευγενία (σελ. 10, 29)
sarigiannidie@yahoo.gr

Τραυλός Αντώνης (σελ. 6, 15)
atravlos@uop.gr

Τσαμπρού Μάγια (σελ. 9, 22)
maya_mama@yahoo.com

Τσώνη Όλγα (σελ. 6, 15)
olgatsoni@yahoo.gr

Χαντζή Αλεξάνδρα (σελ. 2, 7, 9, 18, 25)
hantzi@panteion.gr

Χρυσοχόου Ξένια (σελ. 2, 7, 8, 9, 10, 16, 20, 26)
xeniachr@panteion.gr